

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בחדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ זי"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

פר' ויצא תשפ"ג

גליון 35

התפשטות, ומידת יצחק היא גבורה, הוא בחינת צמצום. כי בהיות ישראל ראויים לחסד היתה ארץ ישראל מתפשטת וכשחטאו היה גורם שהיו מגבירין מידת יצחק הוא צמצום כי הארץ כארבע אמות היא חשובה, אם כן לעשו שלא היה לו חלק במידת אברהם כי רשעים מהפכין הרחמים לדין (ב"ר עג ג), אם כן לא היתה אלא ארבע אמות ולא היתה כדי חלוקה, ואם כן היו צריכין יעקב ועשו להיות חולקים בגוד או איגוד, והשתא שליעקב היתה ראויה ולעשו לא היתה ראויה שהיתה מתכווצת ועומדת על ארבע אמות, ולגבי יעקב תתפשט ותתרחב.

וזהו שנתן הוא יתברך לעשו הירושה בהר שעיר, לכן אמר "אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך", ושמה תאמר הלא אינה אלא ארבע אמות מכל מקום והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה שתתרחב לאין שיעור.

*

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש. ב' במסורה, דין, ואידך (ויקרא כא א) "ללבוש את הבגדים". יובן על פי המדרש בפרשה זו (ב"ר ע ה) עקילוס בא ושאל את רבי אליעזר אמר ליה הרי חיבה שחיבב הקב"ה את הגר דכתיב (דברים י יח) "ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה" כמה פסיוני אית לי כו', נזף בו רבי אליעזר, ואזל לגבי רבי יהושע כו' התחיל מפייסו בדברים "לחם" זו תורה ו"שמלה" זו טלית, זכה אדם לתורה זכה לטלית, ולא עוד אלא שהן משיאין את בנותיהן לכהונה והיו בניהם כהנים גדולים ומעלים עולות על גבי המזבח. "לחם" זה לחם הפנים ו"שמלה" אלו בגדי כהונה עינין שם. ומיושב שפיר "בגד ללבוש" "ללבוש את הבגדים", בגדי כהונה.

*

כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך. יש לדייק משמע שעד כאן היה ההבטחה ולאחר מכאן פסקה חלילה.

ויש לומר על פי משל באחר שהשיא בתו לאדם חשוב ופסק לו מזונות, וכשכלה שני מזונות ונפרד מחמיו נתן לו צידה לדרך והצטרפות שייצטרך לעשות בעסקיו, ויאמר לחמיו אם אוציא הדברים אשר נתת לי מאין יבא עזרי לפרנס עצמי, ויען לו אהובי חתני כבר הענקתי לך די מחסורך עד שיהיה די שאתה תפרנס עצמך בפועל ידיך מבלי סיוע ממני. והנמשל כי רש"י פירש לעיל בפר' נח "את האלקים התהלך נח", וזה לשונו ובאברהם הוא אומר "אשר התהלכתי לפניו", נח היה צריך סעד לתומכו, אבל אברהם

אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. על פי פשט, כי כבר כתב בזוהר (בפרשתין ק"ג): שמה שהתנה "אם יהיה אלהים עמדי" בלשון תנאי, אף על פי שכבר הבטיחו יתברך "והנה אנכי עמך", חשב שמה רק חלום בעלמא וחלמא מיניה קשוט מיניה לא קשוט [יש מהם אמת, ויש שאינם של אמת]. והנה יעקב חשב בלבו כי בודאי לא יתכן שיהיה חס וחלילה חלום שוא, כי כבר אמרו בגמרא (ברכות נ"ה): אין מראין לאדם אלא מהרהורי לבו, ויעקב ידע בעצמו שלא חשב כי יש ה' במקום הזה, ולא עלה דבר זה שיהיה כאן מקום קדוש כזה, ואם כן בודאי אמת דבר החלום לכן אמר "אכן יש ה' במקום הזה", תרגום בקושטא אית יקרא דה' באתרא הדין, ואם תאמר שמה הראו לו מהרהורי דלבא, לזה אמר "ואנכי לא ידעתי".

ואפשר הכוונה אף על פי שידע יעקב שהוא הר המוריה, מכל מקום מצינו בגמרא (זבחים נ"ד:) שהיו עוסקים בניות ברמה בחיפוש לבניית מקום המקדש, סברי לאגבוהיה טפי [לבנותו הגבוה ביותר] אמרי נחתי ביה פורתא [נבנה את מקום המקדש במקום נמוך קצת] דכתיב (דברים לג יב) "ובין כתפיו שכן". ואם כן יש לומר שיעקב שכב בבית קדשי קדשים כי חשב שיעמוד המקדש במקום גבוה יותר כאשר חשבו בתחילה שהוא שורש מקום השראת שכינה, לכן אמר "אכן יש ה' במקום הזה", דייקא "ואנכי לא ידעתי" שיהיה שם בית קדשי קדשים.

*

אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. ופירש רש"י שקפצה לו הארץ. ויראה שיובן על פי פירוש רש"י בפסוק יג, וזה לשונו קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו כארבע אמות. אך לפי שאמר "אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך", ויראה שרמז לו כי ארץ ישראל אינה נגדרת במקום וגבולותיה אינן אלא כענין דבר רוחני שיכול להתמצם (וכמלאך שהוא שלישי עולם ב"ר סח יב, מתצמצם להיות כאחד אנשים), וזהו לפי מדרגת ישראל היא מתרחבת ומתכווצת כמו שאמרו בגיטין נ"ז. שישים ריבוא עיירות היה לו לינאי כו' והשתא אפילו שיתין ריבוותא קני לא מחזיק.

ובזו ממילא בטל הערעור של עשו על ארץ ישראל כי לגביה לא היתה שוה כלום שהיתה עומדת על ארבע אמות מרכז של ארץ ישראל, וזהו רצה הוא יתברך להראות ליעקב באומרו "אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק", כי מידת אברהם הוא חסד, וחסד הוא

היה מתחזק בצדקו מאליו. והנה כי כן ייעד לו הוא ית' "והנה אנכי עמך", שעדיין צריך סעד לתומכו. והבטיח לו ית' "כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך", וכשאעשה כזאת שוב לא תצטרך סעד כאברהם שנאמר בו "אשר התהלכתי לפניו".

*

ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן: יעקב חשב באמרם "ויאמרו לו שלום", שכוונתם כמו שאיתא פסחים ד'. רב בר אחוה דרבי חייא ובר אחתיה, כי סליק להתם אמר ליה אבא קיים, אמר ליה אמא קיימת, אמר ליה אמא קיימת אמר ליה אבא קיים, אמר ליה לשמעיה חלוץ לי מנעלי כו'. נמצא מצינו דאין משיבין על הקלקלה. ואיתא בתרגום יונתן פסוק ט' שנשתלחה מגיפה בצאן לבן ולא נשתייר מהם רק מעט וגירש לבן את הרועה, ונתן הצאן ביד רחל בתו. ולזה אמרו "שלום היינו לו" כמו ששאלם השלום לו דייקא, לו שלום אבל בממון שלו אינו שלום. והראיה "והנה רחל בתו באה עם הצאן כי רועה היא". והרגיש יעקב שאין לו צאן הרבה, וכמו שאמר יעקב להלן "כי מעט אשר היה לך לפני ופרוץ לרוב כו'", ולכן אין לו רועה.

ונמצא לפי זה פירוש מאמרם "והנה רחל בתו באה" למען לא יחשוב כי "שלום" שאמרו רק בבחינת שאין לו מחלוקת.

*

ועיני לאה רכות. ב' במסורה, דין, ואירך (איוב מ כז) "אם ידבר אליך רכות". יובן כי לאה היתה בוכה על מה ששמעה הגדולה לגדול, שלא תיפול בגורלו של עשו כמוש"כ רש"י. ולכאורה כיון שהיתה גדולה היא ברשות עצמה ומי יכריחה להנשא לעשו. ופשטא דמילתא שהיתה גדולה, מדלא אמר הכתוב שם הבכירה לאה כמו שאמר לבן "לתת הצעירה לפני הבכירה". אלא שהצדיקים אינם מאמינים בעצמן וחששה שמא תתפתה ותתצרה וזהו "אם ידבר אליך רכות", שחששה שיפתנה בחלקת לשונו.

*

ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה. ודייקו למה "כימים אחדים", אדרבה בשביל אהבתו היה לו להיות כזמן מרובה. ושמעתי אומרים כי דרך העולם כשמרחיק האדם נדוד, אין לו געגועים כל כך על אשתו ובניו לאשר ידע שהפליג ומסוּח דעתו מהם, אולם כאשר ישוב אל ביתו ובא סמוך לעירו אז יתרבו לו הגעגועים על אנשי ביתו. לכן אמר ביעקב שגדלה אהבתו כל כך עד שלא הסיח דעתו מאהבתו אותה כמו שיפול לב אדם בהיות מבוקשו קרוב. (מלא העומר פרשת תזריע יב ז)

*

ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. פירש רש"י וזה לשונו הם "ימים אחדים" שאמרה לו אמר "וישבת עמו ימים אחדים", ותדע שכן הוא שהרי כתיב "ויהיו בעיניו כימים אחדים". ותמהו וכי יצא בזה ידי ציווי אמר, היתכן שאם נתחייב אחד לשלם חוב תוך ימים אחדים שיעכבנו כמה שנים, ויאמר, הן בעיני כימים אחדים.

ויראה שיעקב פירש דברי רבקה כי אמרה "וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך" ויצחק פירש ואמר "קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה" מה רצה בזה. אך יתכן לפי מה ששמעתי בשם הגאון מו"ה נפתלי על מה שאמרו במדרש (ב"ר ע) על הפסוק "ויהי בבוקר והנה היא לאה" אמר לה רמייאת בת רמאה לאו בליליא הוה קרינא רחל ואת ענית לי, אמרה ליה אית ספר דלית ליה תלמידים, לא כך היה צווה לך אביך עשו ואת ענית ליה. ופירש הגאון, לפי שפירש רש"י "ועיני לאה רכות" שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ולכך היתה בוכה, ואם כן לפי שיעקב קנה הבכורה מעשו, וכיון שהוא עתה הגדול, נמצא לאה ראויה ליעקב אם כן התנהגה עמו במידתו, שכיון שענה ליעקב "אנכי עשו בכורך" נמצא שממילא לאה בגורלו שהיא הגדולה.

והנה רבקה חשבה כי בזאת ששלח יצחק את יעקב לשאת אשה מבנות לבן תנוח דעתו של עשו, כי ידע שציווה יצחק "וקח לך משם אשה", וגבי כהן גדול דכתיב (ויקרא כא יג) "והוא אשה בבתוליה יקח", דרשו חז"ל (יבמות נ"ט). אשה אחת ולא שתיים, ואם כן מסתמא לבן לא ישנה מנהג המקום לתת הצעירה לפני הבכירה, ואם כן ישא יעקב את לאה. ומה גם שחשבו את יעקב לבכור, ואם כן בזאת יכופר ליעקב עוון חטאתו בכך שיהיה הגורם להניח רחל לעשו, ואם כן תנוח דעתו של עשו במה שמכר לו הבכורה כדי שיעקב ישא ללאה ותשאר לו רחל, ובזאת ישוב חמתו מאחיו.

ויעקב ראה כי רחל היא בת זוגו האמתית ולכן אמר "אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה". לכן אמר "ויהיו בעיניו כימים אחדים", כי אמו חשבה שישא ללאה, ובזאת תשוב חמת עשו להשאיר לעשו את רחל. אבל יעקב ראה כי רחל היא בגורלו לכן נאמר (להלן מו יט) "בני רחל אשת יעקב" עיין שם פירוש רש"י, אם כן גם ה"שבע שנים כימים אחדים" שאמרה לו אמר שכוונת אמר למען ישוב חמת עשו. וכשהבין יעקב ברוח קדשו שרחל היא זיווגו ואם כן אי אפשר להשאיר את רחל לעשו לכן כיון שרבקה אמרה "וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך", ואם כן אם ישא את רחל מיד כל שכן שיגדל החרון אף של עשו במה שנשא לרחל, ובפרט לפי המדובר שהגדולה לגדול והקטנה לקטן. אם כן יעקב שקנה הבכורה ראוי ללאה, ובזאת ירבה להשיב אפו, לכן לא נשאה מיד, כי כל שכן שיחרה אפו על שלקח לרחל, לכן לא נשאה. וכל זמן שלא השיא לבן את לאה לא עלה בדעתו של עשו לישא לרחל כי לא יעשה כן לתת הצעירה לפני הבכירה, לכן המתין שבע שנים וחשב כי בתוך כך לפי אורך הזמן ישוב חמת עשו וישכח את אשר עשה לו יעקב, ואם כן לא יגדל חמת עשו על שעשה עמו תרתי לריעותא שלקח הבכורה וגם לקח לרחל שהיא הקטנה.

ובזו יובן הפסוק "וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן אחי רבקה אם יעקב ועשו" וכתב רש"י אם יעקב ועשו אינו יורע מה מלמדנו. ולפמ"ש יובן שפיר שכל כוונתם של יצחק ורבקה לפי שיעקב חשבוהו לבכור ולכך צריך שיעקב ישא הגדולה. לכן גילה הכתוב שחשבו ונתנו על דעתם שהיא "אם יעקב ועשו" ויעקב הוא הגדול אם כן מסתמא ישא ללאה, ותנוח דעתו של עשו במה שיניח את רחל לעשו.